

INSTRUMENTOS DE FINANCIAMIENTO PROPIO DAS SOCIEDADES COOPERATIVAS: Posibilidades e características da actual lexislación*

Primitivo BORJABAD GONZALO
Universidade de Barcelona

1. Introducción. 2. recursos financeiros: Esquema xeral dos principais recursos propios e recursos alleos. 3. Estudo sistematizado dos recursos propios: 3.1. Aportacións do capital. 3.2. Subvencións ó capital. 3.3. Reservas. 3.4. Fondo de Educación e Promoción Cooperativa. 3.5. Actualización de aportacións. 4. Conclusións.

1. Introducción.

O estudiarmo-las sociedades cooperativas, non podemos perder de vista en ningún momento, que estas entidades, aínda co mesmo calificativo e cunha regulación estatal ou autonómica, xeral para todas, se ben acrecentada esta con algunhas particularidades segundo a clase de que se trate, na realidade forman dous tipos distintos con notables diferenzas: as cooperativas formadas polos adquirentes do ben ou servizo que produce a empresa, que podemos chamar xenéricamente “de consumidores” e as constituídas polos traballadores da empresa, que denominaremos “de traballo asociado”.

É importante partir desta realidade porque nela residen, non só as diferenzas esenciais existentes entre os dous tipos cooperativos, senón tamén as características que separan estes dous modelos societarios de tódolos demais modelos que o noso Dereito ampara na súa constitución e funcionamento.

Digo isto, porque cómpre advertir que nas sociedades cooperativas, son dous os compromisos mínimos, consubstanciais co carácter da entidade, e necesarios para admiti-la existencia da mesma, os que debe adquiri-lo socio no momento constitucional ou ó ser admitido como membro dela, se a súa solicitude de admisión é posterior ó devandito momento. Por unha parte, obrígase ó socio a efectua-la aportación mínima ó capital social, sen prexuízo da posible obrigatoriedade doutras aportacións posteriores, pero por outro lado, ademais deste compromiso económico, existe outro que diferencia os dous tipos ós que viñamos aludindo. Nas cooperativas

---

* Presentado ás Xornadas de Cooperativismo na Confección, Vigo, 13 e 14 de Decembro de 1991.

de consumidores, o socio comprométese a adquirir na empresa os bens ou servicios que ésta produce, nunha determinada contía, igual ou superior, ó módulo mínimo que establezan os Estatutos sociais; nas Cooperativas de Traballo Asociado, o segundo compromiso consiste na prestación persoal e continuada do seu traballo profesional, no modo, tempo e lugar previsto no texto estatutario, ou nas normas que o desenvolvan. Agora ben, ámbolos dous compromisos non só teñen importancia fundamental na organización e funcionamento da Cooperativa, que xá non é pouco, senón tamén no financiamento da actividade empresarial da mesma, pois, se ben é certo que o primeiro deles poderíamos asimilalo, salvando diferencias que logo estudiaremos, ó que adquiren outros socios doutras sociedades civís ou mercantís, a existencia do segundo dos compromisos poranos de manifesto a necesidade de recursos líquidos ou en especie; o modelo financeiro conveniente ou aconsellable para a actividade empresarial de cada Cooperativa será quen nos sinale de forma fundamental a contía e data de disposición de tales recursos.

Daquela, hai que partir de que non existe un modelo financeiro singular ou propio das Sociedades Cooperativas, senón de que sobre o modelo xeral utilizado por outros titulares de empresas, que diferencia dentro da Estructura Financeira os recursos propios e recursos alleos, ou dito doutro xeito, entre financiamento propio e financiamento alleo, ou en termos contables, entre o “non esixible” e o “esixible”, poden darse algunhas singularidades propias das entidades que estamos a estudar, polos motivos que anteriormente dixemos, e que o lexislador regulou nas diferentes Leis de Cooperativas e algunhas normas complementarias, centrando nalgún caso a súa atención, na seguridade e menor risco dos recursos procedentes dos socios, como interese xurídicamente digno de protección.

2. Recursos financeiros: Principais recursos propios e recursos alleos.

Reunindo nun Pasivo, que poderíamos calificar de simplificado e didáctico, os posibles recursos financeiros utilizables pola Sociedade Cooperativa, amparados polo noso Dereito, e separando o non esixible de esixible, a Estructura Financeira da entidade que estudiamos podemos resumila no seguinte esquema:

NON ESIXIBLE:

- Capital social:
- Aportacións Obrigatorias Mínimas (AOM).
- Aportacións Obrigatorias Posteriores (AOP).
- Aportacións Voluntarias (AV).
- Subvencións ó capital (SC).
- Fondos de Reservas:
- Fondo de Reserva Obrigatorio (FRO).

- Fondo de Reserva Voluntario (FRV).
- Fondo de Educación e Promoción Cooperativa (FEPC).
- Actualización de aportacións.

ESIXIBLE:

- Dos socios:
- Fondo de Acumulación de Retornos (FAR).
- Fondo de Retornos pendentes de aplicación.
- Fondo de Perdas compensables con Retornos (FPCR).
- Aportacións Non Incorporables ó Capital Social (ANICS).
- Sección de Crédito (SC).
- De terceiros:
- Non se diferencia da xeneralidade doutras empresas.

3. Estudio sistematizado dos recursos propios:

3.1. Aportacións ó capital.

A Sociedade Cooperativa, ó constituirse, con independencia de que se pacten as regras fundamentais que amparen os dereitos e obrigas dos seus socios, así como as da súa organización e funcionamento, dentro sempre do marco legal que establece a súa Lei reguladora, conxunto éste que constituirá o se Estatuto Social, dende o punto de vista económico-empresarial, comeza por acumular medios que lle van resultar útiles para o inicio da súa actividade. Os primeiros medios que acumula son os apaortados polos mesmos socios, diñeiro, bens ou dereitos, que constituirán a aportación mínima obrigatoria. Sobre esta, poderán posteriormente incrementarse outras, ben do mesmo carácter ou voluntarias, pero tanto elas coma as que poidan levar a efecto os asociados, integrarán o capital social da entidade. Por distintos camiños, acumularáanse despois tamén outros recursos financeiros, xa non procedentes só e directamente dos socios, senón de terceiros, nalgún caso da Administración, ou dos resultados da actividade empresarial, tan útiles ou mais cós anteriores, pois o seu grao de permanencia determinará o seu proveito no momento de formular previsións cara ó futuro. Algúns destoutros recursos formarán parte tamén do “non esixible” da entidade, pero non do seu capital social, salvo o caso dos retornos cando se acorde a súa transformación en aportacións.

Entre as aportacións que integran o capital social, temos que facer dúas distincións principais. A primeira delas sobre a súa orixe ou procedencia, pois, tanto poden ter sido efectuadas por socios, como por outra clase distinta de posibles membros da entidade, que coñecemos coa denominación de asociados. A segunda

diferencia aparece no seu carácter, pois, unhas son obrigatorias e as outras voluntarias. Reparando nas obrigatorias, tamén temos que distinguir de entre tódalas desta clase aquelas que se efectúan inicialmente, que coñecemos como Aportacións Obrigatorias Mínimas e por elas imos comezar.

Un estudio sistematizado da normativa que regula estes recursos e a súa instrumentación, cómpre facelo para coñecer máis profundamente a Sociedade Cooperativa. Co obxecto de lograr unha maior claridade faremos referencia únicamente ós previstos na Lei Xeral 3/1987.

3.1.1. Aportacións Obrigatorias Mínimas (AOM).

Xa deixamos indicado antes, que denominamos “aportacións” a determinados recursos, procedentes dos socios ou dos asociados, que integran o capital social. Coa mesma denominación coñecemos- los títulos ou documentos nominativos nos que se representan os mencionados recursos, se ben cabe a posibilidade, tan práctica coma pouco usada, de reflecti-lo valor daquelas en libretas igualmente nominativas. Sen embargo, sobre estes recursos e a súa instrumentación hai algunhas cousas que dicir, porque son numerosas as diferencias que, verbo da súa regulación, os separan dos que poderíamos ter por análogos noutras entidades, como poden se-las “accións” da Sociedade Anónima, ou as “participacións” da Sociedade de Responsabilidade Limitada.

a) Distinción entre as Aportacións Obrigatorias Mínimas en razón da súa procedencia.

Tocante á que debe efectuar cada socio, indicaremos que a súa contía debe estar sinalada nos Estatutos, considerándose que é a mínima aportación necesaria para aquela adquirir cualidade. A Lei (artigo 73.1) preceptúa como norma xeral que as AOM efectuadas por cada socio sexan iguais, salvo que o texto estatutario, moi frecuente en determinadas cooperativas, estableza unha proporcionalidade ó compromiso ou uso potencial asumido respecto dos servicios cooperativizados, que o seu desembolso inicial sexa por un mínimo do 25% e que o resto se leve a cabo na forma e nos prazos previstos polos Estatutos ou a Asemblea Xeral.

Tocante ás procedentes dos asociados, se os hai na Cooperativa, a Lei deixa sen resolver unhas poucas cuestións que cómpre estudar detidamente, darlles solución adecuada e introducir esta nos Estatutos ou acordos asemblearios. Hase de comezar por distinguir entre as aportacións correspondentes a asociados procedentes da condición de socio, ou asociados que non tivesen anteriormente esa condición e aínda que a AOM para ámbalas procedencias debe de se-la totalmente desembolsada, ben poidera suceder que a suma das aportacións obrigatorias e voluntarias que tivese o socio na súa antiga condición, sexa menor ou maior cá mínima que agora precisa para ser asociado. No primeriro dos casos deberá apaorta-la diferenza de forma in-

mediata para adquiri-la súa nova condición, e no segundo caso, da suma total das aportacións apartarase unha contía igual á AOM para convertela nesta clase e o resto deberá terse e instrumentarse, salvo reembolso, como aportación voluntaria. En ámbolos casos haberán de substituírse os títulos antigos polos novos especiais que indica a Lei (artigo 40.2) e todo isto adquire importancia a efectos do noso estudio, porque, ademais do carácter de permanencia que teñen estas aportacións, non debe esquecerse que podendo oscilar o interese co que son remuneradas, entre o que perciben os socios polas súas e o fixado como tipo de interese básico do Banco de España acrecentado en 5 puntos (artigo 40.7 parágrafo 1) é lóxico que as AV resultantes sexan remuneradas con maior interese cás AOM, e estas máis cás AOM dos socios, influíndo todo iso no custo do financiamento empresarial.

3.1.2. Aportacións Obrigatorias Posteriores (AOP).

Estas aportacións que deben ser acordadas en Asemblea Xeral por unha maioría dos dous tercios dos votos presentes e representados, salvo nos casos de que proveñan da efectividade da aplicación de retornos (artigo 85.2), ou estean previstos nos Estatutos, onde será suficiente con que se alcance máis da metade dos votos validamente expresados (artigo 73.3 en relación co artigo 49.2), son esixibles unicamente ós socios e nunca ós asociados, debéndose fixar no acordo asembleario a contía, prazos e condicións do desembolso.

Os socios que posúan Aportacións Voluntarias, poden aplicar delas a aportación necesaria para cubriren as novas Obrigatorias acordadas (artigo 73.3) e se o seu total non alcanzase, non se opón a Lei a que poidan aplicar cantas tivesen, suxeitando o resto ás condicións de desembolso acordadas pola Asemblea de forma xeral.

A Lei dá unhas normas en relación co incumprimento e a mora no desembolso destas aportacións, mais no que interesa a este traballo abondará dicir que se ben é certo que estas dúas circunstancias poden influir de forma importante na súa dispoñibilidade, as cuestións de maior interese céntranse en tres asuntos: a igualdade ou proporcionalidade na contía, o carácter de permanencia destas Aportacións e o interese co que se remuneran.

a) A igualdade ou proporcionalidade na contía.

No que portén ó primeiro dos problemas que presentamos, é evidente que dependerá da clase de Cooperativa que contemplemos e dentro das de unha mesma clase, das circunstancias concretas que teñan conducido a decidi-las novas Aportacións. Se o acordo se propuxo para atender unha necesidade común e igual de tódolos socios, parece que o aconsellable é que todas sexan iguais, pero se tal necesidade só a posúe un grupo de membros da entidade e ademais en magnitude diferente, parece axeitado que tales Aportacións garden unha proporción coa necesidade que pretenden cubrir. A Lei no seu artigo 73.1 admite tanto a igualdade coma a propor-

cionalidade, e iso, tanto no que fai referencia ás AOM coma ás AOP. Así e todo, hai que admitir que esta cuestión non é tan simple, cando o uso que fai o socio dos servizos cooperativizados que ofrece a Cooperativa, non é igual en cada exercicio, por depende-la contía deste de distintos factores relacionados coa súa actividade e xeralmente todos eles ademais alleos á vontade do socio¹, producíndose unha lóxica distorsión da pretendida proporción. Cómpre introducir mecanismos correctores das desigualdades na proporcionalidade, e mediante os correspondentes axustes periódicos, achegarse á proporcionalidade desexada.

b) O carácter de permanencia destas aportacións.

Relacionado co anterior, resulta tamén conveniente o estudio do carácter de permanencia no capital que posúen as aportacións que o integran, de forma que a Lei só prevé a redución de capital cando se lle aplican perdas (artigo 87.1, c, d, e derradeiro parágrafo do apartado 1 deste mesmo artigo), ou cando se lle liquidan as aportacións a un socio (artigo 80) ou asociado (artigo 41.8) por mor de causar baixa na entidade, pero non por calquera outra razón da Cooperativa, aínda que o capital fose excesivo ou innecesario para o financiamento das súas actividades². Este carácter de permanencia e a baixa remuneración que o artigo 76 permite aboar ás aportacións leva consigo a consecuencia de que as aportacións desta clase só se acorden na contía totalmente imprescindible.

c) O interese co que se remuneran.

Un punto digno de estudio é o de se deben aboarse ou non as aportacións obrigatorias. Aquí temos de face-la distinción entre se as aportacións dos socios son todas iguais ou son todas diferentes e proporcionais ó uso dos servizos cooperativizados. No primeiro caso, postulamos que deben ser remuneradas dentro dos límites do artigo 76 e na forma mais aproximada á que se retribúan os depósitos a prazo fixo no

---

1. Pénsese, a modo de comparanza, nunha Cooperativa Agraria que para conserva-la froita constrúe unhas cámaras frigoríficas financiando o seu custo con aportacións obrigatorias. Se como módulo de referencia para establece-la proporcionalidade, eliximo-lo número de hectáreas plantadas de árbores froiteiras, nin tódalas árbores son da mesma clase, nin entre as da mesma clase son da mesma variedade, nin dentro da mesma variedade obteñen a mesma produción. Se eliximo-la produción, non precisa das cámaras unha froita o mesmo ca outra, e aínda entre árbores da mesma clase e variedade, resulta que non todas teñen a mesma idade e acontecendo que os máis novos non producen froita, o socio que acaba de planta-lo que durante o financiamento das cámaras renova o seu plantío, non colabora durante uns cantos anos en sufraga-lo investimento e cando el chega á súa maior produción xa non é precisa a detración do prezo da froita para atende-la amortización financeira do investimento.

2. Non é frecuente o exceso de capital neste tipo de sociedades. Máis ben ocorre xeralmente o contrario. Sen embargo, nalgunha ocasión, e con motivo de venda importante de inmovilizado, sinaladamente inmobles, prodúcese exceso de disponibilidad de numerario, e aínda que na súa maior contía correspondida ó Fondo de Reserva Obrigatorio, a teor do disposto nos artigos 83.2 e 88.2.b, o certo é que si pode da-la sensación de que sobran recursos financeiros e entre eles capital.

mercado de capitais, pois entendemos que non aproveitando por igual a tódolos socios os servicios da Cooperativa, tampouco debe beneficiarse un socio do financiamento que aporta outro. No segundo dos casos, diferenciamos entre as Cooperativas de Consumidores e as de Traballo Asociado. Nas primeiras entendemos que é prexudicial ós intereses dos socios a remuneración das súas aportacións, pois tal remuneración non poderá saír doutro sitio que do prezo ó que adquiren os séus productos e dándose a circunstancia de que a maior prezo maior IVE, pagaríase este imposto sobre a parte acrecentada sobre o prezo dos productos para poder remunerar os intereses, todo isto ademais da retención que sobre estes tería que facerse ó liquidárllelos ó socio á fin do exercicio. O IVE nalgúns casos poderá repercutirse, e as retencións de intereses atoparíanse ó liquida-lo IRPF, pero no mellor dos casos non tería disposto daquel incremento que pagou no prezo e na xeneralidade dos supostos recibirá menos do que aboou. Se estamos ante unha Cooperativa de Traballo Asociado, a retribución do capital diminúe os retornos, que en definitiva veñen a ser, xunto coa suma das percepcións salariais a conta, os ingresos que para si mesmo obtén a socia da súa entidade. Aquí hai que facer números e calcular se na concreta Cooperativa que observamos e dada a contía das percepcións salariais a conta e mailo nivel económico dos socios, derivado doutros ingresos procedentes de contas alleas á súa Sociedade, lles resulta máis interesante percibir por intereses ou por retornos, tendo en conta o IRPF e o Imposto de Sociedades.

Dende o punto de vista do financiamento da Cooperativa, é evidente que resulta máis barata sen o aboamento de intereses, e moitas veces será o mercado quen forzará a non remunerar as aportacións para poder competir nos prezos, pero en calquera caso non debemos esquecer que o tipo societario que estamos estudiando é un instrumento ó servicio dos socios e fundamentalmente para mellorar as súas economías particulares, polo que as observacións feitas deberán terse moi en conta.

3.1.3. Distinción entre Aportacións Obrigatorias Posteriores e as Derramas Obrigatorias con ocasión de Perdas dun exercicio.

No artigo 87 da Lei, no seu apartado 1 letra c prevé a imputación de perdas ó socio, sinalando varios modos de levalo ó cabo. O primeiro deles, contemplado na letra a, indica a entrega en metálico polo socio da parte de perda que lle teña sido imputada, que será aboada dentro do exercicio económico no que se tivese aprobado o Balance onde aquelas se produciron. O lexislador, parece ter entendido que se hai perda é, en parte, porque os socios da Cooperativa de Consumidores, pagaron menor prezo polos productos e servicios adquiridos na súa empresa que os que houberan correspondido, ou no caso das Cooperativas de Traballo Asociado, que recibiron maiores percepcións salariais a conta das debidas e, nun e noutro caso, corresponde agora devolver-la diferenza. Aínda que o carácter destas derramas sexa evidentemente obrigatorio, non se trata de novas aportacións ó capital, non se contabilizan como tales, nin se recoñecen en títulos novos, nin nas libretas de participación, sendo o seu

destino a compensación parcial ou total dos resultados negativos do exercicio.

Estas derramas, sen embargo, teñen incidencia no financiamento da actividade empresarial, e é o sistema máis aconsellable para a imputación de perdas de tódolos que prevé a Lei, pois, permite recuperar liquidez e evita a utilización doutros sistemas que produzan necesariamente a diminución do “non esixible” da Sociedade³.

3.1.4. A conversión dos retornos en Aportacións Obrigatorias Posteriores.

Entre as formas de facer efectivo o retorno correspondente a cada exercicio, prevé a Lei no seu artigo 85.2 a súa incorporación ó capital social, acrecentando as aportacións de cada socio no mesmo. Para levar a cabo tal forma de aplicación dos retornos, preceptúa a norma que tal conversión a contemplan os Estatutos, ou que a acorde a Asemblea Xeral por unha maioría superior á metade dos votos validamente expresados, o que supón un acordo asembleario de Novas Aportacións Obrigatorias ó capital social. Aínda que o precepto non se pronuncia sobre a remuneración de intereses, é evidente que o acordo ha de sinalalos, e polo seu carácter deben estar comprendidos entre os límites indicados no artigo 76 da Lei.

3.1.5. Outras conversións de numerario en Aportacións Obrigatorias Posteriores.

É frecuente atoparnos nas Cooperativas con socios de escasos recursos, que de ningunha maneira poden facer aportacións substanciosas para, entre todos, lograr un capital social adecuado á actividade que pretenden. En ocasións recórrese a créditos a longo prazo, normalmente subvencionados, para atende-lo financiamento do inmovilizado, e outras veces a incrementa-los prezos dos artigos producidos para a adquisición polos socios, ou a diminuí-las liquidacións dos produtos destes comercializados pola sociedade.

Pois ben, o importante dos créditos a longo prazo, que se realicen mediante a redución dos excedentes disponibles, ou do aboamento ó socio dun prezo inferior ó medio de mercado polos bens que entrega para a actividade cooperativizada, ou no seu caso, mediante o aboamento de anticipos laborais por contía inferior ás retribucións normais na zona, consideraranse como aportacións ó capital, imputándose individualmente a cada socio en función da actividade cooperativizada que teña desenvolvido (artigo 84.3).

O lexislador esqueceu, no artigo 83.2, considera-lo incremento no prezo do produto que nalgunhas Cooperativas se aboa polo socio para a formación do capital. Cremos que tanto este incremento coma a detracción no prezo dun produto ó co-

---

3. Unha cuestión de grande interese presenta a falta de limitación da contía destas derramas na Lei, o que fai pensar na responsabilidade patrimonial dos socios polas débedas unha vez esgotado o haber social.

mercionalizo, ou ó liquidarlle a totalidade de tal comercialización ó socio, son fórmulas coincidentes coas contempladas na lexislación como aportacións obrigatorias proporcionais á actividade cooperativizada e daquela debe dárselles un tratamento idéntico.

3.1.6. Aportacións Voluntarias.

Estas aportacións, que dende a súa orixe son totalmente desembolsadas, atopan a explicación da súa existencia na posible conveniencia de non desexar a entidade o verse obrigada a adoptar-lo acordo de esixencia de novas aportacións obrigatorias, ou en ocasións por non ter logrado a maioría suficiente para alcanza-lo acordo asembleario preceptivo. Dende logo, lógrase un maior compromiso de tódolos socios na actividade cooperativizada se as aportacións son obrigatorias, ó encontrárense todos comprometidos economicamente, que no caso de que soamente uns poucos efectúen aportacións voluntarias, pero é que na práctica, se resulta trabaloso convencer a unha asemblea para adoptar-lo primeiro dos acordos, aínda o é mais para logra-lo segundo. O carácter de permanencia destas aportacións no capital social supón o principal atranco para este instrumento financeiro e aínda que a remuneración mediante intereses poida chegar a se-la máis alta permitida polo artigo 76, son escasas as entidades que conseguen por esta vía acrecenta-lo seu pasivo. O seu principal competidor son as Aportacións Non Incorporables ó Capital Social (ANICS) e a Sección de Crédito.

3.1.7. O capital social mínimo.

Estamos ante unha Sociedade de capital variable e esta variabilidade prodúcese por numerosos motivos, pois tanto varía polo ingreso de cada un dos novos socios como pola baixa doutros antigos, por calquera acordo de novas aportacións, ben obrigatorias ben voluntarias, como polo de cargar contra o capital as perdas do exercicio. Esta variabilidade pode resultar un problema para calquera terceiro que desexe coñecer a través do Rexistro a contía á que ascende o capital social da entidade, pois non sendo obrigatoria a inscrición da variabilidade, nin sequera cando se produce acordo de novas Aportacións ó capital, a información buscada, evidentemente, non é atopada. Tal situación pretendeuse remediar polo lexislador, a través da institución do Capital Social Mínimo, que figurando nos Estatutos, constitúe un compromiso polo cal os membros da Sociedade se obrigan a mante-lo capital social desembolsado da Cooperativa en igual ou superior contía a dita cifra (artigo 72.1, parágrafo 2). Este Capital Social Mínimo (CSM), non ten que estar formado exclusivamente por aportacións obrigatorias, senón que no seu cómputo poden entrar as de carácter voluntario, sen embargo, ha de estar totalmente desembolsado.

Esta particularidade do CSM, ordinariamente inferior ó Capital Social da entida-

de en calquera momento da súa existencia, podería ser un indicativo de determinado volume de financiamento propio da entidade, se a súa contía se establece con rigor empresarial, pois viría a expresarnos unha concreta cantidade de recursos propios, a salvo dos movementos que puidesen derivarse da variable adhesión ou baixa dos socios da Cooperativa, pero isto non adoita ser así, pois os órganos de xestión xeralmente non fan uso desta institución, nin sequera lles preocupa, polo que acaba sendo unha cifra nos Estatutos sen significado ningún.

3.2. Subvencións ó capital.

De conformidade co disposto no artigo 129.2 da Constitución Española, os artigos 150 e 151 da Lei 3/1987, análogos preceptos das Leis autonómicas reguladoras das Cooperativas e outras normas de inferior rango que pretenden fomentar as entidades cooperativas, ben polo seu carácter, ben pola actividade que realizan, son concedidas ás entidades que estudiamos determinadas subvencións, de entre as que debemos distinguir as que van directamente á explotación, diminuindo directamente o custo do produto, das que deben permanecer no “non esixible” para lograr un mellor financiamento da entidade e que coñecemos vulgarmente cona denominación de subvencións ó capital. É evidente, que esta denominación non é correcta, pois, en todo caso, incrementa o “non esixible” pero nunca o capital, sen embargo, non se nos oculta a súa conveniencia, sobre todo se a subvención é cuantiosa, especialmente polo seu nulo custo e a súa permanencia. A súa situación no Pasivo, a súa consideración e o seu tratamento xurídico resulta máis cercano ás Reservas ca ó Capital.

Cando se trata dunha subvención para novos investimentos, a súa amortización financeira prodúcese á par da amortización económica do investimento.

Trátase dunha verdadeira fórmula de fomento, sendo conveniente, para evitar malversacións, antes da súa concesión a comprobación de plano de viabilidade e posteriormente efectualo correspondente seguimento.

3.3. Reservas.

Baixo esta denominación reunimos dous Fondos que tende, ademais de a algún outro fin, a melloralo financiamento da Cooperativa. Neste sentido, podemos afirmar de forma xeral que, xunto coa anteriormente estudiaa, resulta se-la fonte de financiamento máis barata que establece este tipo societario.

Como hai algunhas peculiaridades en cada unha das Reservas, estudarémolas por separado.

3.3.1. Fondo de Reserva Obrigatorio.

A) Xustificación do Fondo.

A existencia deste Fondo podemos xustificala con análogo argumento ó dos Fondos que con igual denominación existen noutras sociedades. A Lei expresa o seu destino no artigo 88 á consolidación, desenvolvemento e garantía da Cooperativa e así podemos consideralo. Sen embargo, tamén ten a función de absorber as perdas que no exercicio produzan as actividades cooperativizadas realizadas con non socios, as derivadas do alleamento de activos inmovilizados ou de actividades extra-cooperativas, así como algunha porcentaxe nunca superior ó 50% das perdas do exercicio, que orixine a actividade cooperativizada.

B) Custo e carácter da súa permanencia.

O custo desta fonte de financiamento é nulo, porque as distintas partidas que a el chegan, nin pertencen a ninguén en particular, nin se retribúen consecuentemente a ninguén. É un verdadeiro “non esixible”, pois así como as aportacións dos socios e dos asociados poden ser esixidas por eles ó causaren baixa, nas condicións sinaladas pola Lei e mailos Estatutos, o Fondo de Reserva Obrigatorio é irrepatriable, aínda no caso de disolución e liquidación da Cooperativa, seguindo o destino que sinala a Lei no artigo 112.

C) Orixe dos seus ingresos.

Nútrese este Fondo de diversas fontes, das que unha é de carácter voluntario e as outras son obrigatorias por precepto legal.

a) Voluntario.

A Asemblea Xeral pode discrecionalmente e con cargo ós excedentes disponibles, acordar unha dotación para o acrecentamento deste Fondo (artigo 84.b). Tal discrecionalidade ten límite na súa contía, pois non cabe dúbida que ten que respectar as porcentaxes que, daqueles mesmos excedentes, con carácter obrigatorio deben ingresar neste mesmo Fondo e mais no de Educación e Promoción.

Salvo que os Estatutos teñan prevista outra maioría para o acordo desta dotación, ó non prevela a Lei entendemos que será suficiente a maioría dos votos validamente expresados, non computándose nin os votos en branco nin as abstencións (artigo 49.1).

b) Obrigatorio.

b.1. Coa porcentaxe, sobre os excedentes netos, que fixen os Estatutos sociais e, no seu caso, acorde a Asemblea Xeral, conforme ó establecido no artigo 84 da Lei.

b.2. Os beneficios obtidos de:

— As operacións cooperativizadas realizadas con terceiros non socios.

— As plusvalías procedentes do alleamento dos elementos do activo inmovilizado.

- Os obtidos doutras fontes alleas ós fins específicos da Cooperativa.
- Os derivados de investimentos ou participacións en Sociedades de natureza non cooperativa.
- b.3 As deducións sobre as aportacións obrigatorias nos supostos de baixa de socio.
- b.4. As cotas de ingreso.
- b.5. A porcentaxe, normalmente o 50%, sobre o resultado da regularización do balance, que corresponde de acordo co establecido no artigo 77 e, no seu caso, no número 2 do artigo 87, amos da Lei.

D) Algunhas particularidades das súas dotacións.

Algúns dos ingresos que acrecentan o Fondo de Reserva Obrigatorio non teñen dificultade no seu cálculo e aplicación, se ben é frecuente na práctica a inobservancia da normativa que os regula. Isto ocorre nas operacións con terceiros, e nos beneficios obtidos que sinalamos no apartado b.2. Algo máis respetadas son as deducións das aportacións cando chegan a realizarse e probablemente as únicas que xeralmente se axustan ó disposto na Lei son as cotas de ingreso. Sobre estas últimas faremos algunhas observacións.

O artigo 49 ó rexe-la adopción de acordos e maiorías necesarias para a súa validez, fala de “cotas de ingreso ou periódicas”; o artigo 81 ó prever “prestacións e financiamentos que non integran o capital social”, contempla o establecemento de “cotas de ingreso e/ou periódicas, que non integrarán o capital social nin serán reintegrables”; e o artigo 88 ó indica-las fontes do Fondo de Reserva Obrigatorio indica entre elas “as cotas de ingreso”, sen facer mención das periódicas.

Polo Fondo ó que se destina a cota de ingreso observamos que o establecemento de tal cota mellora o financiamento da entidade, nunha das fórmulas máis baratas e permanentes. Unha primeira xustificación da existencia desas cotas podemos atopala en dous desexos compartidos na xeneralidade das Cooperativas: o primeiro, busca-lo acrecentamento e a maior permanencia do “non esixible”, xa que a avantaxe da cota de ingreso sobre a aportación ó capital reside en que a primeira non é reintegrable nin sequera co motivo da baixa do socio; o segundo, equilibra-lo esforzo económico e humano efectuado polos socios antigos en relación cos de novo ingreso, respecto ó achado do fondo de comercio e amortización total ou parcial do inmovilizado co que estes se atopan ó seren admitidos na Cooperativa.

Nada di a Lei sobre o procedemento de cálculo da cota de ingreso, aínda que si sobre o seu límite superior, indicando que non poderá supera-lo 25% do total das aportacións obrigatorias que teña de efectuar o novo socio. Nesta liña, podemos establecer que a cota de ingreso poderá ser tamén para tódolos socios igual ou para todos diferente, se ben neste último caso parécenos que dben ser proporcional a algo, como poden selo as aportacións abrigatorias ó compromiso do uso potencial dos servicios.

Se a cota establecida nos Estatutos é de igual contía para todos, parece lóxico que os novos socios teñan que aboar en contía idéntica á dos antigos, actualizada segundo o IXPC.

Se polas características da sociedade non resulta apropiada unha cta igual para tódolos socios, parece adecuado que nos Estatutos, ou no seu caso a Asemblea Xeral, contemple a proporcional, e calcúlese esta en función dalgunha referencia lóxica. Aquí, entre as varias utilizables hai, polo menos, dúas referencias xustificables, unha a das aportacións obrigatorias, calculando a cota mediante unha porcentaxe das mesmas, e outra a das contías con que os socios actuais contribuíron á formación das reservas, fixándose en cada caso a cota na contía con que teña contribuído á formación de reservas un socio antigo de análogo compromiso de operacións e servicios. A primeira xustifícase, por canto pode supoñer unha contribución ó incremento das reservas na mesma proporción na que vai facer uso dos servicios cooperativizados; a segunda, quizais máis xusta ca anterior, porque os socios antigos ademais de abonaren as súas correspondentes cotas, colaboraron ó incremento das reservas, principalmente a través de excedentes que non repartiron, e o novo socio beneficiaríase do financiamento que producen estes incrementos sen ter colaborado na súa formación. En todo caso será preceptivo non supera-lo mencionado límite sinalado pola Lei.

No que portén á cota periódica, nada hai lexislado se non é a posibilidade do seu establecemento, o seu carácter de non formar parte do capital social e a súa reintegrabilidade. A Lei non a inclúe como fonte de Fondo de Reserva Obrigatorio, sen embargo, o seu amparo lega dentro das “prestacións e financiamientos que non integran o capital social”, que regula o artigo 81, pode permitírno-lo seu destino a calquera dos Fondos de Reserva Voluntarios irrepantibles que a Cooperativa teña constituídos. Nada se opón a que sexa unha cota fixa para tódolos socios en igual contía ou segui-lo criterio da proporcionalidade mediante unha porcentaxe da facturación a cada socio, por poñer un exemplo, e no que portén á periodicidade, os Estatutos ou a Asemblea, no seu caso, poden establece-la que teñan por conveniente. Se son proporcionais ó uso dos servicios cooperativizados, ha de sinalarse expresamente a súa cualidade de cota periódica, e separala claramente do prezo do servico cando se aboa canda este, co obxecto de facilita-lo seu tratamento contable e non ser confundida coa Aportación Obrigatoria ó Capital aboada do modo contemplado no artigo 83.3 ó que xa fixemos referencia denantes.

A utilización das cotas periódicas non é frecuente e as Cooperativas que as teñen establecidas, non representan xeralmente unha fonte de financiamento importante. En realidade, o socio considéraa como un incremento do prezo do produto ou servico que adquire na sociedade, co inconveniente engadido da reintegrabilidade, fronte a xa dificilmente interesante Aportación Obrigatoria Posterior, aboada de forma análoga. Se a suma do prezo do produto ou servico na Cooperativa e a cota periódica son superiores ó prezo medio daqueles no mercado, conseguí-lo acordo na Asemblea de establecer este instrumento financeiro, tórnase moi difícil.

3.3.2. Fondo de Reserva Voluntario (FRV).

Este Fondo, creado polos Estatutos ou pola Asemblea Xeral, con carácter de irrepartible, contéplase na Lei nos artigos 84.b e 87.1.b, no primeiro deles trata da súa creación e da recepción dalgunha porcentaxe dos excedentes, e no segundo, sobre a posibilidade de compensar con el, total ou parcialmente, posibles perdas do exercicio procedentes da actividade cooperativizada cos socios.

Nútrese cos excedentes disponibles que sinalen os Estatutos ou acorde a Asemblea, e como dixemos no seu momento, parécenos o lugar adecuado a onde deben dirixirse as cotas periódicas. Non soe ser importante a contía que as Cooperativas conteñen neste Fondo e se algunha vez chega a selo, convértese no primeiro obxectivo no momento de compensa-las perdas, para evitar que estas sexan imputadas ós socios.

Consecuentemente con todo o anterior, como fonte de financiamento é barata e con elevado grao de permanencia, pero soamente é eficaz se os socios da entidade están decididos a mantelo, evitando as perdas, e se as hai, non compensándoas con él agás en situacións extremas.

3.4. Fondo de Educación e Promoción Cooperativa.

Este é un Fondo ó que hai que prestar unha especial atención pola súa singularidade, ó constituir un dos elementos diferenciadores deste tipo societario.

a) Orixe das súas dotacións: A este Fondo hase de destinar:

1. A porcentaxe sobre os excedentes netos que fixen os Estatutos e, no seu caso, acorde a Asemblea Xeral, conforme ó establecido no artigo 84.
2. O importe das sancións que por vía disciplinaria se impoñan pola Cooperativa ós seus socios.
3. As cantidades que, independentemente das indicadas no apartado 1, con cargo ós excedentes disponibles, acorde discrecionalmente a Asemblea Xeral.

As subvencións, doazóns, e calquera clase de axuda recibida dos socios ou de terceiros, para o cumprimento dos fins do mesmo.

b) Finalidade do Fondo: está destinado a sufraga-lo custo de actividades, que non son propiamente económicas, aínda que poidan producir directa ou indirectamente, inmediata ou diferidamente, efectos de alcance económico para a entidade mesma, o espacio territorial, ou o ámbito social onde se desenvolve a súa actividade.

As actividades obxecto deste Fondo son de amplo abano, pero todas elas poden considerarse incluídas dentro da Educación. O artigo 89 concrétaas da seguinte forma:

1. A formación e educación dos seus socios e traballadores nos principios cooperativos, así como a difusión das características do cooperativismo no medio social no que se desenvolve a súa actividade.
2. A promoción das relacións extracooperativas.
3. A promoción cultural e profesional do entorno local ou da comunidade en xeral.

c) Xestión do Fondo: A Asemblea mantén a competencia para fixa-las liñas básicas de aplicación deste Fondo, pero nada di a Lei sobre a quen corresponde a xestión ordinaria do mesmo, polo que con carácter xeral afirmaremos que corresponderá ó Consello Rector, como xestor ordinario da Cooperativa, salvo claro está no caso de que nos Estatutos se teña constituído un órgano con competencia para iso.

Pode colaborarase con outras Sociedades, Asociacións Cooperativas, Institucións públicas e privadas e Organismos dependentes da Administración estatal e autonómica, para o cumprimento dos fins do Fondo e no cumprimento do disposto no terceiro parágrafo do artigo 89.2, debe recollerse o detalle das cantidades que con cargo ó devandito Fondo se destinaron ós fins do mesmo, con indicación do labor realizado e, no seu caso, mención das Sociedades ou Entidades ás que se remitiron para o cumprimento de ditos fins.

O lexislador protexe este Fondo da posibilidade de embargamento, facéndoo inembargable, á vez que preceptúa a súa situación no Pasivo do Balance, con separación ás outras partidas, pero non indica se se debe face-lo mesmo no Activo, manténdoo líquido, e daquela xorde rápidamente a dúbida de se tal Fondo, en tanto non é aplicado ós seus fins, pode ou non ser utilizado en prol do financiamento das actividades empresariais. A Lei, no segundo apartado do punto 4 do artigo 89 preceptúa que “o importe do referido Fondo que non se teña aplicado deberá materializarse dentro do exercicio económico seguinte a aquel no que se teña efectuado a dotación, en contas de aforro ou en títulos de Débeda Pública, e os seus rendementos financeiros aplicaránse ó mesmo fin. Ditos depósitos ou títulos non poderán ser peñorados nin afectados a empréstitos ou contas e crédito”, obrigándonos con isto a materializar cada ano a dotación do anterior non aplicada, da forma que el di, co que parece claro que loiquidez non fondo só pode habela da dotación para o presente exercicio aínda non aplicada. Non resolve o lexislador dúas cuestións, unha primeira, se a dotación para un exercicio pode ser superior ós ingresos que tivo o Fondo no exercicio anterior, en definitiva se poden desmaterializarse contas e títulos para a súa inmediata aplicación; a segunda, se mentres non se apliquen as dotacións de cada exercicio pode o Consello ou a Asemblea utilizalas para financia-la actividade da empresa.

Creemos que as dúas cuestións teñen resposta negativa, aínda que o lexislador non se pronunciase expresamente, porque parece que o propósito é o de constituír coas dotacións non aplicadas un crecente Fondo, a modo de Patrimonio adscrito a un fin, que teña rendementos propios e a mesma aplicación có Fondo, de modo que neste haxa dúas contas separadas, e nunha primeira figurarán os importes das dotacións non aplicadas de anos anteriores materializados de acordo coa Lei e na outra a

dotación acordada para a súa aplicación no corrente exercicio, na que se terán integrado os rendementos da primeira das contas. É coma se dentro da Cooperativa houberse unha Fundación con obxecto educacional.

3.5. Actualización de aportacións.

O balance da Sociedade Cooperativa pode regularizarse de igual modo e cos mesmos beneficios que se establezan para calquera outra sociedade de dereito común. A diferenza deste tipo societario cos demais, reside no destino que se lle dá ó resultado da regularización do balance.

Mentres existan perdas de exercicios pasados por amortizar, como consecuencia da insuficiencia do FRO, o saldo resultando da actualización do balance levado a cabo nun exercicio, aboarase na súa totalidade ó Fondo de Reserva Obrigatorio (artigo 87.2, parágrafo segundo). Se esta circunstancia anterior non se produce, do resultado da regularización destinarase un 50% ó FRO e o outro 50% a unha conta de pasivo denominada “Actualización de aportacións”, ó cargo da cal se efectuará a actualización das aportacións ó capital social (artigo 77.2). Así e todo, ha de terse en conta que ningunha actualización pode levarse a efecto mentres existan perdas por compensar e non fose posible co FRO, pois, estas hanse de cubrir mesmo co remanente que houberse de anos anteriores nesta conta de Actualización de aportacións (artigo 87.2, segundo parágrafo, in fine).

Esta actualización que estudiamos só poderá realizarse, como máximo, respecto ós cinco exercicios anteriores a aquel no que se aproban as contas na Asemblea Xeral e nos que non existise actualización, polo que respecto á permanencia desta conta, podemos considerala análoga ó Fondo de Reserva Obrigatorio, pois, inclusive segue o destino deste mesmo no caso de liquidación da Cooperativa (artigo 78.4).

4. Conclusión.

De todo o anterior podemos deducir que a estrutura financeira da Sociedade Cooperativa e especialmente o financiamento propio, aínda admitindo as evidentes diferenzas, é semellante á doutras moitas entidades. Tocante ó grao de permanencia das distintas masas homoxéneas que integran as contas deste pasivo, así como en relación co seu custo, indicaremos que o maior grao dano as Reservas e maila conta de Actualización de Aportacións, salvo que sobre elas se carguen perdas, sendo á vez un pasivo financeiro de custo nulo. En segundo lugar situaríamolas subvencións ó capital, pola súa menor permanencia ó amortizárense normalmente co activo que financian e aínda considerando tamén o seu custo nulo. En terceiro lugar consideraremo-lo capital social, xa que o movemento das aportacións ó ser sociedade de capital variable, diminúe dalgún xeito o seu carácter de permanencia e o seu custo pode non ser nulo aínda que sexa limitado. O FEPC non debe financiar actividades empresariais.

Non obstante, en conxunto, este financiamento propio é o que dá maior seguridade e fortaleza económica á Sociedade Cooperativa, pois depender do financiamento alleo de forma sistemática é asumir un custo de produción necesariamente máis alto e poñer a entidade nas mans da decisión de terceiros.

SUMMARY 1. Introduction. 2. Financial sources: a general outline of main sources from within the societies and from outside sources. 3. Systemized study of internal finances: 3.1. Investments. 3.2. Funding based on capital. 3.3. Reserve funds. 3.4. F.E.P.C. 3.5. Up-dating the situation. 4. Conclusions.

